

Один день
драма

ДІЮЧІ ОСОБИ:

Ніна Григорівна – 77 років, пенсіонерка
Максим – 45 років, її син

*Орендована однокімнатна квартира у невеличкому містечку Донецької області.
2022 рік*

Вриваюся в ранок у мокрих штанах. Десь шоста ранку, а я знов не добігла до туалету. Після зміни штанів за планом прийом антидепресантів. Їсти не можна ще годину, а мене аж трусить – цукор підвищився. Наливаю теплої води, руки тремтять, і чайник стукає по горнятку, але стукоту я не чую. Тиша така, що, здається, від тиску зараз луснуть перетинки. Грію та одягаю слуховий апарат.

Треба помитися, почистити зуби. Але я не можу змусити себе і знов лягаю у ліжко. Відчуваю, як вібрує постіль від рухів ліфту. Розпочинаю ранкові процедури, ні, скоріше – це ритуали. Капаю ніс, щоб дихати, очі, щоб не втратити зір остаточно. Вимірюю кров'яний тиск. Чорний тонометр, схожий на величезний електронний годинник, вібрує на лівому зап'ясті. Пищить у ритмі биття мого серця і нарешті видає результат. Тиск підвищений. Бубоню коротку ранкову молитву. Далі аутотренінг. Повторюю все, чому навчила психотерапевтка: «Я маю сили жити далі, моє тіло сповнене енергією, я потрібна цьому світові, я маю піднятися з ліжка, поїсти і помитися». І так десять разів поспіль. Але я все одно продовжую лежати. Аутотренінг давно не діє. Навіть не знаю, навіщо я його кожен день повторюю. Це просто звичка, автоматизм.

Кожний мій ранок починається однаково: я швидко човгаю до туалету, знімаю мокрі штани і кидаю їх до прання, ретельно мию руки. Потім десь півгодини дримаю, сидячи на унітазі. По дорозі до ліжка надягаю окуляри і уважно роздивляюся себе у великому дзеркалі у повний зріст, що висить у передпокої. Вузькі підсліпуваті очі, опущені куточки рота, глибокі зморшки від крил носа до кутків губ, сиве пряме волосся до плечей, висячі груди і величезний круглий живіт обтягнені старою виляною нічною сорочкою, з-під якої стирчать худі сині від варикозного розширення судин ноги в пошарпаних капцях. Відчуваю відразу. Відвертаюся. Дивлюся на єдине фото, яке привіз син із Донецька. Це матовий чорно-білий портрет: довге хвилясте волосся, великі сяючі очі, високі скули, білі тонкі руки. Невже і справді я була такою? Так, була. Я добре пам'ятаю цей день. На фото мені тридцять років. Я вдягнена у тонку кольору запарошеної троянди крепдешинову сукню, що

зав'язується на спині. Цю тканину мама привезла з Польщі. А тітка пошила сукню. Тітка Клавдія була знаною швачкою. Працювала нелегально на дому, обшиваючи дружин місцевих начальників і жінок шахтарів. Серед останніх особливо були модні бастонові пальта в талію з чорнобурою лисицею на комірі. Того дня я пішла до фотоательє «Радуга», щоб зробити портретне фото на пам'ять. Там я познайомилася з майбутнім чоловіком. По тілу пробігає озноб. Пересмикую плечима.

З ранку потрібно вирішити, навіщо я сьогодні живу. Треба винайти сенс, щоб піднятися з ліжка. Це має бути щось вагоме. Сьогодні мені конче необхідно витерти двотижневий пил, що рясно лежить на старих меблях. Непогана спроба. Але я знову лягаю в ліжку. Повільно роздивляюся постільну білизну, яку теж син привіз із дому, з Донецька. Вона стара і вже помітно брудна – сірого відтінку з плямами. Знов приходять спогади. Життя до 2014. Довоєнний Донецьк. Час, коли ми ще були хазяї на своїй землі. Існування тоді було одноманітне, але я б зараз все віддала, щоб повернутися туди. Походи до «Амстору». Прогулянки парком Щербакова і територією «Донбас-арени». Запах свіжоскошеної трави. Величезні фото футболістів у смугастій чорно-помаранчевій формі. Писк тролейбусу «двійки», що проноситься центральною вулицею Артема. Запах ванілі та свіжої випічки на Поліграфічній. Відполірована бруківка на проспекті Ілліча. Запах річки Кальміус - болота і водоростей. Шум і штовханина привокзального ринку. Барахолка перед залізничним інститутом, наповнена потемнілим мельхіором, радянськими значками, чахлими кімнатними рослинами у маленьких горщиках для розсади, запчастинами невідомого походження, сіді-дисками, книгами і барвистими «бабусиними» хустинами. Спогади починають душити сльозами. Мені шкода себе. Схлиплю. Гучно сякаюся. Поступово засинаю.

Пробуджуюсь від різкого телефонного дзвінка. Блакитна кнопчна Нокія пищить і вібрує на табуретці поряд із ліжком. Намагаюся розгледіти номер на маленькому екрані. Не піднімаючись з ліжка, натискаю зелену кнопку відповіді і вмикаю гучний режим.

Ніна Григорівна Алло!

Волонтерка Алло. Ніна Григорівна, добрий день.

Ніна Григорівна Алло! Хто це?

Волонтерка Ніна Григорівна, це Оксана. Волонтерка. Сьогодні середа, наш день. Дзвоню дізнатися, як ви.

Восени, коли я отримувала гуманітарку в «Карітасі», волонтери запропонували мені записатися до програми «Онуки онлайн». За старими самотніми людьми закріпляли волонтерів, які спілкуються з ними телефоном. Мені дісталася Оксана – дівчина з двома дітьми, хворою мамою і собакою. Ми з нею домовилися про дзвінки щосереді. Перші пару місяців я чекала на її дзвінок вже зранку. Зараз я постійно забуваю про неї.

Ніна Григорівна А, Оксаночка, привіт, моя хороша.

Волонтерка Ніна Григорівна, як ви? Як ваше здоров'я? Як настрої?

Ніна Григорівна Алло, Оксана, погано чути. Говори голосніше!

Волонтерка Питаю, як ви себе почуваете, як настрої ваш?

Ніна Григорівна Та як? Все по-старому. Сьогодні в мене прибирання. А ще син має зайти.

Волонтерка Це гарна новина. Ви, напевно, готуєтеся? Може, ви зайняті? Хочете, я передзвоню?

Ніна Григорівна Ні-ні, все нормально. Як твої справи? Як дітки? Мама?

Волонтерка Дякую. Ніби добре. Діти вчаться. Правда, мама трохи прихворіла. Застуда. Горло болить, каше...

Ніна Григорівна Зрозуміло. Це недобре. Я теж себе дуже погано відчуваю. Ледь встала. Все болить. Просинаюся і думаю: все, сьогодні мій останній день.

Волонтерка Ну що ви таке кажете, Ніна Григорівна? Вам є для кого жити. Син, онук, мишата ваші, нарешті. До речі, як ваші мишки?

Ніна Григорівна Що ти кажеш? Не розчула!

Волонтерка Я питаю, як криски ваші? Все нормально?

Ніна Григорівна А що їм станеться? Нормально. Треба їх буде тільки погодувати зараз. Я й сама ще не їла сьогодні.

Волонтерка Ого. Як це так? Вже обідати пора. Ніна Григорівна, то може я все ж таки пізніше передзвоню, а?

Ніна Григорівна Ой, Оксаночко, уявляєш, днями хазяйка квартири приходила. Все ж таки вона дуже неприємна жінка. Як я заселялася, вона обіцяла вікно у кімнаті поміняти на пластикове. А зараз каже мені: «Вибачте, але вікно я вам міняти не буду. В мене донька захворіла. Треба щелепу міняти. Згнила нижня щелепа». А я думаю, це в кого ж таке може бути? Тільки у наркоманів. І тепер через її доньку-наркоманку я маю мерзнути. Ще й невдоволена, що вікно обклеїли скотчем. А воно все одно промерзає. Аж іній

виступає. А ще, не приведи господь, надумає оренду піднімати. Уявляєш, Оксана?

Волонтерка

Так, неприємна ситуація. І що ви їй відповіли?

Ніна Григорівна

Да бог із нею. Не хочу про це говорити. Господь їй суддя. Нехороша вона людина. Всіх грошей не заробиш. Ще й за рахунок нещасних переселенців. А вони тут усі наживаються на нас. От скажи мені, кому до війни був потрібен той Слов'янськ чи Краматорськ. Да нікому. Тут і за комуналку проблема була здати житло. А зараз такі гроші деруть. І за що? За стару облізлу квартиру. Техніка ніякої нема, ремонт вісімдесятих років, плитка на голову падає, столярка дерев'яна.

Повисає пауза. Я мовчу і Оксана теж.

Волонтерка

Ніна Григорівна, може вам щось потрібно? Ліки, їжа, речі якісь? Ви кажіть, не соромтеся. Я всі прохання передам у штаб.

Ніна Григорівна

Та ні, мені син все купує. Він програміст. Добре заробляє. Хоча. Я б від книжок не відмовилася. Телевізор набрид. Одне й те саме показують кожен день. А от книжки я б почитала. Я колись багато читала. У нас велика бібліотека була. Чоловік зібрав. Дешево скуповував у євреїв, які масово закордон виїжджали.

Волонтерка

Зрозуміла. Книжки, думаю, зможу знайти без проблем. А що ви любите читати? Може, фантастику? Детективи? Пригоди?

Ніна Григорівна

Ні. Краще любовні романи якісь. Щось про любов. Я таке люблю.

Волонтерка

Добре, зрозуміла. Як будуть книжки, наберу вас, добре?

Ніна Григорівна

Ой, Оксана, не ображайся, але я передумала. Я сина попрошу книги купити. Не треба нічого.

Волонтерка Як скажете, Ніна Григорівна. Не переживайте. Якщо передумаєте, зателефонуйте мені. Домовились?

Ніна Григорівна Оксана, мені вже час іти. Будемо прощатися. Дякую, що дзвониш, не забуваєш.

Волонтерка Добре. Тоді, до наступного тижня. Бережіть себе, Ніна Григорівна.

Ніна Григорівна Бувай, Оксаночко. Здоров'я тобі і рідним. Всього найкращого. Пока.

Перше, що відчуваю, поклавши слухавку, голод. Неприємно настирливо тягне у шлунку. На годиннику друга дня. Треба поїсти. Спускаю праву ногу, вище піднімаюся на подушках, потім ліву ногу, сідаю. Неквапом встаю. Накидаю халат. У голові паморочиться. Знов сідаю. Закриваю очі і рахую до десяти. Стає трохи легше. Вмикаю телевізор. Новинний канал. Гучність прикручена до нуля. Диктор старанно артикулює. Але звук мене не цікавить. Я його не чую навіть зі слуховим апаратом. Колись я могла дивитись телебачення у навушниках. Але не зараз. За кілька років слух значно погіршився. Пару хвилин читаю рухливий рядок. Нічого цікавого. Вимикаю телевізор.

По дорозі на кухню підхожу до клітки з щурами. Їх подарував онук, щоб мені було веселіше жити. Спочатку з'явився альбінос Редька, як подарунок на мій сімдесят шостий день народження. А за місяць в картонній коробці з маркуванням «Нової пошти» якраз на перше травня принесли Хвостика. Дивно, але щури завжди викликали у мене огиду. виявляється, я ще здатна мінятись. Я прив'язалася до цих розумних, контактних істот. Вони дають мені відчуття присутності живої енергії поряд. Я ніби не самотня. Лагідно розмовляю з тваринками: «Мої хлопчики, маленькі. Зайчики мої. Ви теж зголодніли». Голос крізь слуховий апарат звучить дивно, наче під водою. Щурики кидаються до дверей клітки, товчуться, нюхають повітря, попискують. Видаю їм по таблетці собачого корму, який тварини з жадібністю хапають з моєї долоні. Вони смикають головами, розбігаються в різні боки клітки. Чую, як голосно гризуть.

На кухні дістаю два яйця. Вмикаю індукційну піч. Вона клацає, гуде і пахне паленою пластмасою. Ставлю сковорідку, що миттю нагрівається. Роблю глазуню, просмажену з двох боків, без «шмарклів». Ставлю чайник. Їм і дивлюся у вікно. На вулиці бридко і сіро. Схожі на комах з висоти п'ятого поверху люди йдуть, пригинаючись від сильного вітру. Відвертаюся у напівтемряву орендованої квартири, що нагадує акваріум. Пахне вологістю, сечею, брудною білизною та яєчнею. Вдивляюся у темний передпокій. Тьмяно виблискує велике дзеркало у траурній металевій рамці. Зліва від дзеркала майже у самого входу стоїть незграбна скляна шафа. Під нею накопичилися сірі клуби пилу. Шафа туго набита рядами книжок з темними позолоченими корінцями. Такі книги – стандартний набір, їх мала майже кожна радянська родина. Книжки з цієї шафи жодного разу не відкривалися. Це просто частина інтер'єру. Так само, як великий червоно-зелений килим на всю

Син розбирає торби. Складає продукти до холодильника і шафи. Викладає на стіл ліки. Як багато упаковок. Невже я приймаю стільки таблеток. Син миє руки. Ставить на стіл тарілку з вафлями і печивом. Розставляє чашки. Наливає чай.

Ніна Григорівна Як Микитка? Ходить до школи чи онлайн вчиться?

Максим Малий нормально. Зараз ходить до школи. Правда, через день у другу зміну.

Ніна Григорівна Як Ангеліна? Все по відрядженнях їздить? Що це за праця для жінки? Як мужика, постійно вдома нема. Дитина сама росте. Як ти це терпиш?

Максим Мам, по-перше, Микита вже дорослий. Він вже давно сам собі дає раду. Ти ж знаєш, яка в нас ситуація. Тому і kota взяли. Щоб сину було не самотньо самому вдома.

Ніна Григорівна Боже, та хіба ж може тварина батьків замінити?

Максим Ніхто не каже про заміну. Але Микиті так легше. Коли він приходить додому, там на нього чекає Димок. А по-друге, робота Ліни – то її вибір. Вона щаслива. І це головне. Це не обговорюється.

Ніна Григорівна Коли-небудь Микита вам це все згадає. Все, що ви не додали йому. Всі ті дні, коли він сам сидів вдома. Гарна робота і висока зарплатня не зробить вас хорошими батьками. Одумайтеся, поки не пізно.

Максим М-м-мам, давай не будемо про «хороших батьків» і н-наслідки, добре?

Ніна Григорівна На що це ти натякаєш, а? Як же ж тобі не соромно?! Ну дякую, синочку. Дякую тобі дуже. Знаєш, хто ти? Свиня ти невдячна! Я тобі все життя віддала. Знаєш, ким би я могла бути? Ти в курсі, що я могла особисте життя влаштувати. Був один чоловік. Але я жила з твоїм батьком. Щоб в тебе був тато. Щоб квартира тобі дісталася в центрі міста. Дожилася. Власний син звинувачує у тому, що я погана мати. Дякую, синочку.

Весь час, поки я говорю, Максим дивиться у вікно. Коли я замовкаю, він повертається і починає тихо говорити.

Максим Ладно, м-м-мам, вибач. Я не хотів, якось само в-вирвалося. Я знаю, що тобі було дуже важко. Я з-знаю, що ти зробила максимум. І от бачиш, я виріс гідною людиною, п-п-правда? Ну вибач мені, м-мамуль. Давай змінимо тему, добре?

Ніна Григорівна Від кого, від кого, а від тебе, синочок, я такого не очікувала. Удар ножом у спину. Дякую тобі!

Син подається трохи вперед, бере мене за руку, шукає мого погляду, прокашлюється.

Максим М-мамуль, ну будь ласка д-д-досить. Давай краще про інше поговоримо. Я хотів п-попросити тебе, вірніше, ми хотіли попросити тебе... Словом, приїзди до нас на тиждень, може днів на десять, як с-схочеш. Поспілкуєшся з онуком. Погуляємо разом. Ми з Ліною поговорили і вирішили...

Ніна Григорівна О-о-о-о, зрозуміло. Вони поговорили і все вже за мене вирішили! (мене вже не зупинити, карбую кожне слово, зриваюся на істеричний крик) Мати для тебе – пусте місце! Ти знаєш, яка у мене хвороба! Знаєш, що мені засмучуватися не можна! А ви нерви треплете постійно. Мені вже і доксіпін не допомагає. Скоріше б здохнути! Господи, прибери мене вже швидше.

Максим випускає мою руку, застигає і втягує голову у плечі, наче готується до удару. Він дивиться на стіну і мовчить. Гостро відчуваю сором. Хочу зупинитись і сказати, як люблю його. Але не можу. Починаю схлипувати. Дістаю брудний носовик, голосно сякаюся. З-під лоба дивлюсь на реакцію сина. Він чекає на кінець вистави. Підкочують злість і ненависть до себе. Лякаюся. Кажу собі, що то не я, а хвороба. Пауза триває хвилин п'ять. Чутно лише, як ми по черзі сьорбаємо чай.

Ніна Григорівна Я прошу тебе, відвези мене до Донецька. Хоч до першого денеерівського блокпосту або на площі Леніна залиш. Я не можу більше тут. Восьмий рік скитаємось. Я додому хочу.

Максим М-м-мам, ти знов про Донецьк? Ми про це вже говорили. Причому, не раз.

Ніна Григорівна То давай знов поговоримо.

Максим Нащо? Нічого не зм-м-мінилося.

Ніна Григорівна Так, не змінилося. Вже скільки? Вісім років? Менше трохи, так? Але нічого не змінилося. Мені тут погано. Чуже місто, чужа квартира, чужі люди, все, абсолютно все чуже.

Максим М-м-мам, ти сама там не виживеш. Пенсія т-т-три тисячі рублів. Я приїжджати часто не зможу. Гроші туди перед-д-дати – теж проблема. Як ти будеш сама до магазину ходити? Ліки купувати? Там нема нормальної м-м-медицини, лікарі всі повиїхали. Там теж вже все чуже. Ну чого ти вчепилася у той Донецьк, а?

Ніна Григорівна Бо тут я нікому не потрібна! А там мій дім, могили моїх пращурів. Мамочка і тато поховані. Скільки років ми вже не були на кладовищі? Я вже і не пам'ятаю. Уявляю, що там коїться. Листя, трава, паростки акації. Мабуть, заросло так, що і не впізнаю. А може взагалі могил не знайдемо.

Максим Там неб-б-безпечно. (говорить тихо) Я ж тобі фото показував з останньої поїздки. Там хвости ракет с-стирчать з землі. Треба про живих думати. У тебе онук є. І м-м-ми теж.

Мовчимо. Син допиває чай, не дивлячись на мене. Він швидко кидає погляд на час в телефоні. Підіймається. Переминається з ноги на ногу.

Максим Мені вже час. Ще на роботу треба заскочити.

Він іде до дверей. Взувається. Одягає рюкзак. Обережно дістає гаманець, виймає дві п'ятисотки і кладе на тумбочку.

Максим Все, мамуль, пока. Не хворій (обіймає мене і виходить у тамбур).

Ніна Григорівна Максим (кричу вже у спину синові), Максим, я подумаю, коли зможу приїхати до вас. Головне, не захворіти. Микитку обійми та поцілуй від мене. Ангеліні привіт.

той тер'єр з великими вологими очима і тремтячими лапами. Мені його подарували батьки на вісімнадцятиріччя. Собаку привіз тато від родичів з Польщі. Я тоді так здивувалась, що мама погодилася. Вона терпіти не могла тварин у домі. Мультик. Я його назвала Мультик. Він прожив у нас кілька років перед тим, як втік через дірку у паркані. Другого собаку я принесла додому сама, коли Максиму було років дванадцять. Невисока коренаста темна дворняга. Дуже розумна і хитра. Вона була дорослою і вже мала ім'я. Ханна – так звала собаку моя колежанка. Саме вона вмовила мене забрати тварину до себе. Собака мала крутий характер і була абсолютно не навчена манер. Максим півроку дресирував її, привчав ходити в туалет на вулиці. Ханя прожила з нами одинадцять років. Вона померла в мене на руках. Це був мій перший такий досвід. Ніколи раніше я не бачила, як помирає жива істота. Як вона дивиться на тебе переляканим і нерозуміючим поглядом. Як вона спочатку пісяється, а потім какається. А далі її паралізує. І вона на передніх лапах повзе до своєї підстилки, до безпечного місця. Пам'ятаю, як багато рожевої сукровиці витекло з її рота, як пішла з носа біла пухляка піна. Як вона хрипіла, намагаючись реагувати на своє ім'я. Як поступово слабшало серцебиття під передньою лівою лапою. Як вивалився посинілий язик з останнім конвульсивним вдихом. Максим тоді стояв поряд і подавав серветки, якими я витирала всі рідини, що покидали вмираючий організм. Тоді ми з сином присяглися, що ніколи більше не візьмемо у сім'ю тварину. І ось тепер у мене живуть два щури, а у сина – кіт.

Надвечір мені стає краще. Депресія трохи відступає. Після вечері одягаюся і йду на балкон зняти білизну. Зашиваю дірку в шкарпетці, годую щурів, протираю пил на книжковій шафі, тумбочці та полицях. Серед темних палітурок помічаю червоножовту книгу. Це подарунок сина. Селесте Інг «Усюди жевріють пожежі». Дістаю книжку і сідаю почитати. Засинаю.

Близько восьмої вечора мене будить різкий звук перфоратора. Тиждень тому той самий сусід знизу міняв труби в туалеті. Довелося пустити до квартири сантехніків, які натоптали у передпокої та санвузлах. Після цього двері я їм не відчиняла.

Вмикаю телевізор. Хоча син підключив цифрове телебачення, я дивлюся лише три канали з двохсот: новини, телешоу та старі фільми з титрами. Знов читаю новинні рядки. Головні новини сьогодні – путін визнав ордло, помер Іван Дзюба, статистичні зведення по хворих ковідом, щось про Євробачення 2022. Всі занепокоєні. Мене теж накриває тривога. Нервово клацаю канали, доки не натрапляю на шоу, де товсті люди скидають вагу. Їм роблять резекцію шлунку, призначають дієту та психотерапію. Якщо вони хочуть залишатися у програмі, то мають скидати по 15-20 кілограмів на місяць. Це виходить не у всіх. Я думаю про свою звичку заїдати на ніч стреси хлібом з маслом та пряниками і знову засинаю.

Прокидаюся від різкого болю в правій руці, що затекла. По телевізору йде фільм про детективів, які розслідують вбивство. Фільм з українськими титрами. Слідчі вивчають труп дівчини та будують гіпотези того, що сталося. Один з них старанно вимірює лінійкою личинку опариша і говорить іншому приблизну дату загибелі дівчини. На годиннику двадцять третя тридцять. Я не встигла витерти пил з підвіконь та широкого полірованого столу. Невеликий пульт звично тримаю у лівій руці. Вмикаю телевізор. Вирішую нарешті помитися та почистити зуби. Обережно

знімаю і ставлю на сушку слуховий апарат. Набираю таз теплої води. Після миття стає легше. Здається, я змила тони бруду.

На годиннику 00-15. День скінчився. Зриваю листок з календаря, що висить над столом. 24 лютого. Всесвітній день інформаційної архітектури, Міжнародний День барменів, День єднання України, День святого Власа, іменини у Дмитра, Федора, Захара, Всеволода, Гаврила.

Сподіваюся, сьогоднішній день буде краще, ніж попередні майже вісім років. Закриваю очі, шепочу молитву: «Отче Наш, що єси на небесах! Нехай святиться Ім'я Твоє, нехай прийде Царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі. Хліб наш насущний дай нам сьогодні. І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим. І не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого. Бо Твоє є Царство, і сила, і слава Отця і Сина, і Святого Духа, нині і повсякчас, і на віки вічні. Амінь».